

Artikel

Kulturpolitikens rolle i forskningen på
Dramaturgi

Kulturpolitikens rolle i forskningen på Dramaturgi

Af Louise Ejgod Hansen

Et jubilæum kan være en udmærket anledning til at stille spørgsmål til det, der normalt tages for givet. Og det er det, der er mit ærinde med denne artikel. Som selvudnævnt kulturpolitisk forsker på faget Dramaturgi ved Aarhus Universitet føler jeg mig hjemme – det er naturligt og føles som en del af fagets faglighed, at det kulturpolitiske indgår som et aspekt sammen med det teaterhistoriske, det forestillingsanalytiske m.m. Ser man på forskerne på faget gennem tiden, er der primært tre forskere, for hvem det kulturpolitiske har spillet en helt central rolle: Jørn Langsted, John Andreasen og mig selv. Det, at tre forskere har haft det kulturpolitiske som et hovedområde, peger i sig selv på, at det kulturpolitiske har fyldt på faget.

Men hvorfor er det sådan, og hvordan hænger det kulturpolitiske egentligt sammen med den øvrige forskning på stedet? Det er det, jeg med denne artikel ønsker at undersøge. Artiklen bygger således på en undren, men også på et par anelser om mulige forklaringer.

Den ene anelse er, at det hænger sammen med fagets historie. Hvornår det opstår, hvordan man fra starten har tænkt genstandsfeltet og hvilke personer, der har været med til at tegne faget gennem de sidste 60 år. Mest markant i form af, at fagets første professor, Jørn Langsted, havde kulturpolitik som faglighed, men også i uddannelserne og i andre dramaturgiske forskeres arbejde, har det kulturpolitiske og bevidstheden om, at scenekunsten i høj grad er påvirket af kulturpolitiske rammevilkår, spillet en afgørende rolle og også ofte ført til et direkte kulturpolitisk engagement.¹

Den anden anelse stammer fra en oplevelse af, at det kulturpolitiske spiller en særlig rolle for teatervidenskaben. I forhold til andre fag som f.eks. kunsthistorie eller musikvidenskab er det min oplevelse, at det kulturpolitiske og bevidstheden om, at scenekunsten produceres i en kontekst, hvor de kulturpolitiske rammer spiller en afgørende rolle, fylder forholdsmæssigt meget. Da dette er en iagttagelse, der rækker ud over Dramaturgi på Aarhus Universitet, men også inkluderer andre teatervidenskabelige forskere både i ind- og udland, kunne en forsigtig tese her være, at det også har noget at gøre med teatrets medialitet.

Gennem en analyse af tre forskellige typer materiale, der tilsammen giver et indblik i de sidste 60 års dramaturgiske forskning, undersøger denne artikel, hvordan og hvorfor det kulturpolitiske er blevet en del af den dramaturgiske forskning. På baggrund af det indsamlede materiale præsenteres tre forskellige modeller for, hvordan det kulturpolitiske indgår i den dramaturgiske forskning. Herefter undersøger jeg mulige forklaringer på, hvorfor det forholder sig således, at det kulturpolitiske spiller en rolle i den dramaturgiske forskning. Analysen munder ud i en diskussion af, hvordan relationen mellem dramaturgi og kulturpolitik kan forstås. I denne diskussion sættes analyseresultaterne i spil i forhold til gængse forståelser af den kulturpolitiske forskning.

Kernen i mit undersøgelsesspørgsmål er, hvilken rolle det kulturpolitiske spiller i forskningen på Dramaturgi. Vægten lægges på de senere år, men med blik tilbage til, hvordan og hvorfor det kulturpolitiske er blevet en del af forskningen rent historisk. Mit ærinde med denne artikel er ikke først og fremmest kvantitativt: hvor meget fylder det kulturpolitiske? Men i lige så høj grad

---

1) Se eksempelvis John Andreasens essay *Omkring 1132 – den gule pest, teaterdirektørernes forslag*, Ludvigsen 1997, Langsted 2010, Krøgholt 2015 og Hansen 2011.

kvalitativt: Hvordan fylder det kulturpolitiske og hvordan indgår det i den sammenhæng, der kan kaldes den dramaturgiske forskning?

Jeg er i denne artikel interesseret i forskning og som udgangspunkt ikke i undervisningen. Undervejs i min undersøgelse har det dog vist sig, at det har været vanskeligere end forventet at holde forskning og uddannelse adskilt. Især i de gennemførte interviews er det tydeligt, at fagets forskere kobler de to ting tæt.

Metode

Med udgangspunkt i min interesse for, hvordan det dramaturgiske spiller en rolle, har jeg foretaget en udvælgelse af det materiale, der ligger til grund for min analyse. Jeg har, netop fordi en del af min interesse er sammenhængen, ikke primært interesseret mig for den forskning, hvor det kulturpolitiske tydeligt har været til stede, men i lige så høj grad den forskning, der ikke har det kulturpolitiske som genstandsfelt, men hvor det alligevel er til stede i en eller anden form.

Jeg har valgt at inkludere tre forskellige materialetyper i analysen. Første materialetype er et snævert og givet selektivt udvalg af centrale tekster. De tre af dem er valgt, fordi det er tekster af tre af fagets centrale personer: To af de tidlige, markante skikkelser, Tage Hind og Christian Ludvigsen, samt tidligere professor Jørn Langsted. Jeg har for disse tre valgt en central tekst, der reflekterer over dramaturgi som forskningsfelt og over deres egen forskningsposition. De tre tekster er: Tage Hinds ”Om dramaturgi” i *Dramaturgiske studier* (1962), der må betragtes som et helt centralt værk i fagets etablering. Christian Ludvigsens *Det begyndte med Beckett: Min egen teaterhistorie* (1997), hvori han efter sin fratræden ser tilbage på og reflekterer over egen praksis og fagets betydning, samt Jørn Langsteds tiltrædelsesforelæsning som professor i Dramaturgi *En moderne teaterforskning* (1988), hvori han ser på, hvor forskningen på Dramaturgi er og bør bevæge sig hen. De tre tekster har forskellig karakter, men er alle kendetegnet ved at være faglige refleksioner over fagets forskningsfelt, hvilket gør dem velvalgte i forhold til at undersøge, hvordan det kulturpolitiske er positioneret heri. Herudover har jeg inddraget festskriftet til Jørn Langsteds 60 års fødselsdag (Szatkowski 2005), hvor hans kollegaer må formodes i højere grad end vanligt at koble deres egen forskning til den kulturpolitiske forskning, som Langsted repræsenterede.

Tilsammen håber jeg, at de fire tekster kan være med til at give et blik på, hvordan faget i sin opståen og centrale udvikling har betragtet det kulturpolitiske som en del af den fagtradition, der eksisterer på Dramaturgi.

Den anden materialetype er samtlige ph.d.-afhandlinger forsvaret på Dramaturgi gennem årene. Ph.d.-afhandlingerne tegner et bredt felt af dramaturgiske forskere gennem tiderne, herunder både nogle, der er fortsat på faget, og andre, der kun har været tilknyttet i kortere tid. Ph.d.-afhandlingerne er forskningsmæssige svendestykker, der skal demonstrere, at ph.d.-kandidaten kan indskrive sig i det dramaturgiske forskningsfelt. Gennem ph.d.-afhandlingerne har jeg således haft mulighed for at inddrage en bredde i den dramaturgiske forskning og en genre, der i sin kerne er forskning og skal demonstrere at være forskning. Samtidig tegner ph.d.-afhandlingerne et billede af den dramaturgiske forskning i det, der kunne betegnes som ’den nære fortid’ i og med, at det først er omkring 1990, at ph.d.-graden afløser licentiatsafhandlingen. Den første ph.d.-afhandling på Dramaturgi er således Niels Lehmanns fra 1993, mens den seneste er Kirsten Dahls fra 2014. Ph.d.-afhandlingerne er blevet skimmet med henblik på en kategorisering. I min analyse af ph.d.-afhandlingerne har jeg opereret med tre forskellige kategorier:

- Det kulturpolitiske fremstilles som et centralt forskningsområde

- Det kulturpolitiske indgår i afhandlingen, men fremstilles ikke som et forskningsområde
- Det kulturpolitiske fremstilles ikke som et element i afhandlingen

Den tredje materialetype er interviews med samtlige nuværende forskere ansat på faget. Der er tale om semistrukturerede forskningsinterviews på omkring 30 minutters varighed gennemført i maj 2019.² Disse interviews blev indledt med spørgsmålet: ”Hvilken rolle har det kulturpolitiske haft i din forskning?”. Med dette udgangspunkt har der været gennemført en relativt løs samtale, hvor omdrejningspunktet har været egen forskning og forståelsen af det kulturpolitiske i denne. Undervejs har interviewene også berørt temaer som Dramaturgis fagtradition og betydningen heraf samt teatrets medialitet og dets betydning for, hvordan det kulturpolitiske indgår i den dramaturgiske forskning. Interviewene er blevet efterbehandlet i form af en gennemlytning og transskribering af udvalgte passager samt en efterfølgende identifikation af centrale temaer, der går på tværs af de forskellige interviews.

I det videre analysearbejde har jeg netop arbejdet tematisk med forskellige aspekter af mit undersøgelsesspørgsmål. Det er også således, jeg har valgt at strukturere min analyse, der altså ikke går i dybden med analysen af de enkelte materialetyper, men inddrager dem løbende, når det er relevant for det pågældende aspekt af min undersøgelse.

Det siger sig selv, at jeg som kulturpolitisk forsker på Dramaturgi selv er en del af denne artikels genstandsfelt. På den måde har artiklen også karakter af selvrefleksion. Men for at undgå at promovere et bestemt syn på det kulturpolitiske rolle i den dramaturgiske forskning, har jeg valgt en dobbeltstrategi. På den ene side har jeg haft en induktiv, åben tilgang til undersøgelsesspørgsmålet; i mine interviews og tekstanalyser har jeg ikke ledt efter en bestemt, prædefineret forståelse af det kulturpolitiske, men forholdt mig åbent til, hvordan det kunne være til stede. På den anden side har jeg i mit analysearbejde valgt at inddrage andre forskeres bud på en begrebsafklaring, således at det her ikke var min egen, delvis implicitte begrebsforståelse, der var det eneste analysegrundlag.

Modeller: sølje, lagkage og skydeskive

Grundlæggende peger min undersøgelse på, at der er tre forskellige modeller i spil for, hvordan det kulturpolitiske indgår i den dramaturgiske forskning: Søljemodellen, lagkagemodellen og skydeskiven. Jeg gennemgår her de tre modeller og peger på, hvor og hvordan jeg får øje på dem. Hensigten hermed er ikke at afgøre, hvilken der er den korrekte, dominerende eller mest værdifulde, men at vise, at det kulturpolitiske er på spil på forskellige måder og herigennem at give en ramme til forståelsen af disse.

Søljemodellen

I den søljebaserede forståelse er det kulturpolitiske en af flere selvstændige søljer, som man kan beskæftige sig med rent forskningsmæssigt. Denne måde at tænke den dramaturgiske forskning på, kommer bl.a. til udtryk, når jeg ser på ph.d.-afhandlingerne. Opgørelsen viser, at det kulturpolitiske er fremstillet som centralt i to afhandlinger,³ indgår i yderligere fem uden at blive fremstillet som

2) De interviewede er Thomas Rosendal Nielsen, Ida Krøgholt, Exe Christoffersen, Janek Szatkowski, Annelis Kuhlmann, John Andreasen og Janne Risum. Af praktiske årsager blev interviewet med Janne Risum gennemført som et email-interview.

3) Det drejer sig om Claus Reiche: *En fjer i hatten. Teatret Møllen 1974-1999* (2000) og Louise Ejgod Hansen: *Teaterkunst og teaterpolitik* (2010).

et forskningsområde⁴ og fremstilles ikke som et element i de resterende seks afhandlinger. Det kan diskuteres, hvorvidt det er meget eller lidt, at det kulturpolitiske er til stede i omkring halvdelen af ph.d.-afhandlingerne. Det er imidlertid værd at fastholde, at de fem ph.d.-afhandlinger, hvor det kulturpolitiske er til stede, ikke behandler det som et aspekt af deres forskning. Det peger på, at i ph.d.-afhandlingerne indgår det kulturpolitiske enten som et fagligt felt, som afhandlingen skriver sig ind i, eller også gør det ikke. Denne måde at tænke det kulturpolitiske på kommer også til syne i studieordningerne, hvor det kulturpolitiske har været en selvstændig disciplin på linje med andre, selvstændige discipliner. Styrken ved søjlemodellen er, at det kulturpolitiske får en selvstændig faglighed, noget som det forskningsfelt i kraft af at være et relativt nyt felt, har kæmpet for.⁵ Ulempen herved er, at feltet bliver isoleret og i for lille grad bliver set som et aspekt af andre fagfelter. En af de forskere, for hvem det teater- og kulturpolitiske har spillet en central rolle, peger i mit interview netop på denne udfordring ved, at søjlemodellen har været en del af den måde, hvorpå det kulturpolitiske har indgået i den dramaturgiske forskning:

Der er nogle kollegaer, hvor det [kulturpolitiske] er centralt, men mange hvor jeg tænker, det der fag burde have noget jura og kulturbegreb med ind for, at folk egentligt kan forstå: Hvorfor arbejder vi med det her? (Interview Andreassen).

Den specialisering, som også kan ses i forhold til ph.d.-afhandlingerne, ses altså også i forskningsmiljøet mere generelt.

Lagkagemodellen

Imidlertid er det ikke den eneste måde, hvorpå det kulturpolitiske indgår i den dramaturgiske forskning. Og søjlemodellen modsiges i store dele af især mit interviewmateriale. Helt grundlæggende modsiges det af, at jeg ikke har mødt svaret 'det spiller ingen rolle i min forskning'. Det, at det kulturpolitiske indgår bredt i forskningen på Dramaturgi, peger altså på en anden forståelse af måden, hvorpå det indgår, nemlig som et tværgående element eller som et af flere forskellige aspekter. Et eksempel herpå er Janne Risums svar: "Det er en del af mit faglige dna. Det er selvfølgelig del af min forskning, selvfølgelig nogle gange mere relevant at dykke ekstra ned i end andre gange." (Mailinterview Risum).

I interviewet med Janek Szatkowski undsiger han søjlemodellen og italesætter i stedet den dramaturgiske forskningsfaglighed som "en lagkage", hvor de forskellige faglige aspekter tilsammen udgør faget. I denne forståelse bliver det kulturpolitiske noget, som i princippet indgår i den dramaturgiske forskning, uanset hvordan den udfolder sig. Dog er det således, at der vil være forskning, hvor det spiller en større eller en mindre rolle. Dette er blandt andet formuleret af Thomas Rosendal Nielsen: "[Det er] forskelligt alt efter, hvad det er for nogle forskningsaktiviteter, jeg laver [...], og der er selvfølgelig nogle steder, hvor det spiller en større rolle."

Lagkagemodellen er grundlæggende tværdisciplinær og kobler det kulturpolitiske til andre dramaturgiske forskningsfelter som et aspekt. En del af forskerne på faget beskriver det som "påtrængende" (Nielsen), som "noget der melder sig" (Christoffersen) eller som noget der "sniger sig ind i min forskning" (Krøgholt). Det kan siges at bekræfte lagkagemodellen, hvor det kulturpolitiske bliver et aspekt af en bredere forskning. Denne forståelse præsenteres også i Jørn Langsteds tiltrædelsesforelæsning:

---

4) De fem er: Katholm (1999), Sandvik (2003), Thygesen (2008), Hustvedt (2013) og Dahl (2014).

5) Se Mangset 2016 for en præsentation af etableringen af et nordisk kulturpolitisk forskningsfelt.

Nyhedsværdien ligger i, at disse forskellige områder bliver holdt sammen som en samlet helhedsopfattelse, et fagkoncept, ligesom det også er nyt at lægge den vægt, der her er tale om, på teaterpolitik, -økonomi, institutionsanalyse og forestillingsanalyse. (Langsted 1988, s. 19).

Han fortsætter imidlertid med at pege på behovet for ”et ret stort forskningsmiljø” (ibid., s. 19) for at dette kan realiseres, og dermed også på, at en vis arbejdsdeling er nødvendig. Min tilføjelse hertil vil være, at dette kan skubbe forståelsen af dramaturgi som forskningsfelt i retningen af søjlemodellen, især hvis arbejdsdelingen bliver for skarp.

Skydeskivemodellen

Den tredje model for, hvordan det kulturpolitiske indgår i forskningen på Dramaturgi, er skydeskiven. Skydeskiven består af en række koncentriske cirkler, der med fælles midtpunkt spreder sig. Også denne forståelse af det kulturpolitiske er en del af den måde, hvorpå faget indgår i forskningen på Dramaturgi. Dette ses blandt andet i de fem ph.d.-afhandlinger, der berører det kulturpolitiske, men uden at gøre det til en del af det forskningsmæssige genstandsfelt. Her er det kulturpolitiske først og fremmest en kontekst, som det konkrete forskningsprojekt skriver sin ind i. Det gælder, når Mads Thygesen i sin afhandling præsenterer de institutionelle og støttemæssige forhold, der spiller ind på udviklingen af ny europæisk dramatik i hhv. Tyskland og England (Thygesen 2008, s. 35-55). Det gælder også Kirsten Dahl, der samtidig peger på den kulturpolitiske kontekst for børneteateret som en væsentlig motivationsfaktor bag hendes ph.d.-projekt.⁶ Kjetil Sandvik betegner i sin afhandling direkte det kulturpolitiske som ”en ekskurs” (Sandvik 2003, s. 182). I sin analyse af dramaturgier i computerspil har han vurderet det som nødvendigt at forholde sig til den kulturpolitiske diskussion af, om computerspil kan være skadelige for børn.

Også i interviewmaterialet bruges ordet ’kontekst’ som den måde, hvorpå det kulturpolitiske indgår i forskningen på. Det formuleres bl.a. af Christoffersen, der i forbindelse med teaterproduktion giver udtryk for at ”bevidstheden om, at teater produceres i en bestemt kulturel kontekst bør skærpes.” (Interview med Christoffersen). Også Annelis Kuhlmann peger på, at det kulturpolitiske er en del af en kontekst, der skal med i en analyse af teateret såvel aktuelt som historisk: ”grundlæggende er det værker, der er blevet til i en kontekst af tid og rum og forskellige andre mekanismer, politiske, nationale, globale.” (Interview med Kuhlmann).

Skydeskiven, der placerer det kulturpolitiske som en kontekst rummer som lagkagemodellen en forståelse af, at det kulturpolitiske er en del af en samlet faglighed. Men i modsætning til lagkagemodellen og søjlemodellen, der i princippet ligestiller de forskellige faglige elementer, så ligger der indbygget i skydeskivemodellen en hierarkisering, hvor centrum på skiven er genstanden og det egentlige fokuspunkt, mens de omkringliggende cirkler har mindre og mindre relevans jo længere ud, man kommer.

Med udgangspunkt i mit materiale vil jeg pege på, at alle tre modeller er i spil i den måde, det kulturpolitiske indgår i forskningen på Dramaturgi. Vægten mellem dem har forskudt sig historisk. Udskillelsen af det teater- og kulturpolitiske som en særskilt disciplin giver faglig tyngde, men er nok også medvirkende til en faglig uddifferentiering. Jeg vil ikke argumentere for, at én af de tre modeller er den rigtigste og dermed den, der bør dominere Dramaturgis tilgang til det

6) Denne interesse i og analyse af de kulturpolitiske vilkår for professionel scenekunst for børn og unge træder til gengæld helt i forgrunden i *Spot på Danmarks skjulte teaterskat* (Dahl, 2008), som Kirsten Dahl producerede sideløbende med sin ph.d.-afhandling.

kulturpolitiske. Det er derimod mit håb, at formuleringen af de tre modeller og opmærksomheden på balancerne imellem dem vil kunne fungere som et redskab til en faglig dialog. Med denne analyse af, hvordan det kulturpolitiske indgår i den dramaturgiske forskning vil jeg gå videre med at se på, hvordan den er til stede, og hvordan den kobler sig til andre felter, herunder andre politiske felter.

Et snævert og et bredt kulturpolitisk felt

I især mit interviewmateriale udkrystalliserer der sig to forskellige definitioner af 'det kulturpolitiske'. En snæver og en bred. Den snævre er endog meget snæver og kan siges at dække 'støtte til og lovgivning om scenekunst i Danmark i perioden fra den første teaterlov i 1963 og frem'. I denne snævre forståelse af det kulturpolitiske er der ikke mange af fagets forskere, der har et forskningsmæssigt fokus på det kulturpolitiske. Således udtaler Exe Christoffersen: "Selve det snævre, hvad der nu kommer af lovforslag [...], spiller ikke nogen rolle, men det mere brede spiller en enorm rolle." Udtalelsen er relativt typisk og i flere tilfælde er forskningen i det kulturpolitiske knyttet til forskning i andre felter. For Exe Christoffersens vedkommende er det repræsentationsproblematikken og de identitetspolitiske implikationer heraf, der er kernen i hans interesse for det kulturpolitiske. Ved at interessere sig for og koble så forskellige temaer som Muhammedkrisen, black-facing på scenen og krænkelseskultur peger Christoffersen på et spænd i det kulturpolitiske mellem det, Professor Jeremy Ahearne har betegnet 'implicit' og 'eksplicit' kulturpolitik (Ahearne 2009). Eksplicit kulturpolitik er den politik, der betegnes som sådan, hvilket i et statsligt regi svarer nogenlunde til den politik, der udspringer fra Kulturministeriet. Implicit kulturpolitik er: "any political strategy that looks to work on the culture of the territory over which it presides" (Ahearne 2009, s. 143). I koblingen mellem det identitetspolitiske og det kulturpolitiske peger Exe Christoffersen på, hvordan en række politiske tematikker griber ind i hinanden, men også på, hvordan det har helt konkrete konsekvenser for teaterproduktion og på, hvad der præsenteres hvordan på scenen.

I et andet møde mellem det kulturpolitiske og andre politikområder har Thomas Rosendal Nielsen især interesseret sig for koblingen mellem det videnspolitiske og det kulturpolitiske. Det har bl.a. medført analyser af den kulturpolitiske proces omkring oprettelsen af en performanceuddannelse (Vedel og Nielsen 2015a og 2015b) samt en interesse for etablering af en kunstnerisk forskning/practice as research i Danmark (interview med Nielsen). Her er et felt, hvor Dramaturgi som forskningsinstitution spiller en direkte rolle både som medudvikler af begrebet og praksissen i Danmark og som interessant i en politisk diskussion af, hvordan den kunstneriske og den akademiske forskning spiller sammen og organiseres institutionelt.

Også Ida Krøgholt peger på, at det kulturpolitiske især melder sig i kobling til et andet politikområde, nemlig skolepolitikken og her især den rolle dramafaget spiller (eller ikke spiller) i skolen. Igen er der tale om et felt, der kan forstås som implicit kulturpolitik med en ret stor indflydelse på teatrets rolle i det danske samfund.⁷ Netop koblingen mellem det dramapædagogiske og det kulturpolitiske virker til at have en særlig betydning. Begge fagligheder bliver en del af Dramaturgi i løbet af 1970'erne og er en del af det, Janek Szatkowski betegner som "den mere sociologiske dimension" (Interview med Szatkowski, 2019).

---

7) Også interesseorganisationen Dansk Teater har set denne kobling, når de går ind i diskussionen om dramafagets rolle i folkeskolen, se for eksempel deres anbefalinger til en justering af folkeskolereformen (Dansk Teater, 2018).

Koblingen mellem det kulturpolitiske og det teatersociologiske fremhæves også af Janne Risum, der meget tidligt kastede sig ud i empiriske publikumsstudier (Andersen og Risum 1971). Her er tale om en undersøgelse, der meget direkte spiller ind i det snævre kulturpolitiske felt. Ellers overskrider Risums tilgang til det kulturpolitiske dette snævre felt på to måder, der er signifikante i forhold til en bredere definition af det kulturpolitiske: Det internationale perspektiv og det historiske perspektiv. Som Risum beskriver det, så er hendes doktorafhandling *The Mei Lanfang effect* (Risum 2010):

ikke bare [om] et stykke fredelig kulturpolitisk udveksling i form af et lille kinesisk teatergæstespil i Sovjet i 1935, men om en sjældent barsk kulturkamp, hvor gæstespillet med dets temaer og kontekst viser sig at være viklet totalt ind i de overgribende stormagtspolitiske manøvrer. (Mailinterview med Risum 2019).

Såvel det internationale som det historiske perspektiv fremhæves også som vigtige dimensioner af den kulturpolitiske forskning af både Szatkowski og Kuhlmann. Dimensionerne åbner for en større forståelse af samspelet mellem det kulturpolitiske og andre aspekter af den dramaturgiske forskning, f.eks. for en forståelse af, hvad det betyder for dansk scenekunst, at den i så høj grad er produceret med offentlig støtte.

I forhold til de forskellige modeller, jeg skitserede ovenfor, ligger der i såvel koblingen mellem eksPLICIT og implicit kulturpolitik som i inddragelsen af et internationalt og et historisk perspektiv muligheder for at se og undersøge nye relationer mellem det kulturpolitiske og andre dele af den dramaturgiske forskning. Disse koblinger vil for mig at se kunne rykke den forskningsmæssige praksis i retning af lagkagemodellen, hvor den faglige sammenhæng er tydeligere end i fx søjlemodellen. Med denne faglige (selv)refleksion vil jeg forlade spørgsmålet om, hvordan det kulturpolitiske indgår i den dramaturgiske forskning og gå videre til at analysere, hvorfor den gør det.

Fagets historie

I denne del af analysen lægger jeg ud med at se på fagets historie. Som universitetsfag og dermed som forskningsfelt udspringer Dramaturgi af litteraturvidenskaben og grundlægges i et opgør hermed.⁸ Det betyder bl.a., at faget fra starten lægger vægt på opførelsen og på den kontekst, opførelsen indgår i. Netop forståelsen af det kontekstuelle står central hos Tage Hind:

Beskæftiger man sig ikke udelukkende med strukturen, men med forholdet mellem det strukturelle og temaet, så tvinges man, jeg havde nær sagt hvad enten man vil eller ej, til også at arbejde med det historiske. Man tvinges til at spørge: hvilken funktion har dette drama haft i det samfund og den periode i hvilken det er blevet til. (Hind 1962, s. 150).

Selvom Tage Hind ikke her direkte nævner det kulturpolitiske, så peger han på det, jeg ovenfor har betegnet som skydeskivmodellen, hvor en række forskellige kontekster var afgørende at inddrage i forståelsen af dramaturgiens genstandsfelt. Denne position har ifølge Janek Szatkowski en direkte tilknytning til Raymond Williams og den tidlige Cultural Studies tradition, hvor (scene)kunst skal forstås i en bredere kontekst:

---

8) Se også John Andreasens essay *På vej mod Dramaturgi – og lidt videre*.

Den form for kulturel materialisme som siger, at det er i de her kunstneriske udtryk, at vi kan aflæse noget om en kultur, og vi kan ikke bare aflæse den i højkulturen, vi er nødt til at kigge på mange forskellige sammenhænge. (Interview med Szatkowski 2019).

Dette syn på teatret som genstandsfelt kobles i fagets opstart også direkte til en involvering i teaterpraksis. Dette beskrives af Christian Ludvigsen på denne måde: "Ideen var at supplere eller komplementere Tage Hinds forsøg med bifaget Dramaturgi, der fra starten havde lagt vægt på, at teaterfag, selv på universitetsplan, også havde praktiske aspekter" (Ludvigsen, s. 28). Denne del af fagets grundlæggelse er blevet en central del af fagets selvforståelse og forskningsmæssige praksis. Dette kommer til udtryk i indledningen til *Teaterlegeringer* (1998), der markerer Institut for Dramaturgis 25 års jubilæum: "Det er en bærende idé i faget dramaturgi, at det bedst studeres og formes i tæt tilknytning til teatrets praksis" (Andersen og Lehmann 1998, s. 7). Også i de nuværende forskeres praksis spiller involvering og engagement i såvel scenekunstheltet som det kulturpolitiske felt en central rolle som en drivkraft og en naturlig del af forskerrollen. Det viser, at der på Dramaturgi er en selvforståelse af, at forskerpositionen ikke er en udenforstående, neutral observatør, men en aktiv medspiller i teaterfeltet.

Forbindelsen til praksis er nok det, der gør, at dramaturgi er kommet til at spille en rolle teaterpolitisk og kulturpolitisk og har haft en autoritet og en kompetence til at gøre det. (Interview med Krøgholt).

Det, Krøgholt her peger på, er, at denne faglige position har haft en betydning for den måde, hvorpå forskerne og forskningen har indgået i praksis på.

Forskningspositionen

I en del af mine interviews er det netop i tilknytning til det involverede og relationerne til teaterfeltet, at det kulturpolitiske får betydning. Ida Krøgholt beskriver det således: "Det [kulturpolitiske] har især spillet en rolle i de senere år, hvor jeg har arbejdet med at definere forskerrollen som en samarbejdsfunktion, som følgeforsker" (Interview med Krøgholt 2019). Også Thomas Rosendal Nielsen betragter det forhold, at Dramaturgi uundgåeligt er en aktør i teaterfeltet, som afgørende for, at han som forsker på faget forholder sig til det kulturpolitiske:

Det er os, der er med til at bestemme, hvordan systemet er. [...] For vi er dem, der både har muligheden for og måske også forpligtelsen til at tage ansvar for helheden. Vi kan ikke bare stille os udenfor. (Interview med Nielsen)

I denne bevidsthed om at være en del af feltet og dermed være konfronteret med, hvordan man forholder sig til denne position, minder Dramaturgi om det kulturpolitiske forskningsfelt. En af de centrale skikkelser i grundlæggelsen af kulturpolitik som et internationalt forskningsfelt, Professor emeritus Oliver Bennett, har beskrevet det kulturpolitiske forskningsfelt som værende splittet mellem to halvdele (Bennett, 2004):

It may be that the different worlds of cultural policy research [...] are, to adapt Adorno, the torn halves that never add up to a whole; that research can be practical, or it can be critical, but it can never be both at the same time. [...] Yet if these two worlds really can only exist in tension with one another – reflecting, as they appear to do, divisions in the wider culture –

then we should nevertheless expect that the one will at least acknowledge the existence of the other. (Bennett 2004, s. 246).

Den ene halvdel er den anvendelsesorienterede og den anden er den kritiske, distancerede. I mit materiale kan jeg identificere begge positioner, men også konstatere, at netop det kulturpolitiske især dukker op i forbindelse med det anvendelsesorienterede. Med udgangspunkt i især Christian Ludvigsen's beskrivelse af sig selv som "teaterhistorisk iagttager og aktiv deltager, en svær balancegang, men lærerig i sig selv" (Ludvigsen 1997, s. 8), kan der identificeres en stærk kobling mellem engagementet i teaterfeltet og det kulturpolitiske. Det kobles også til en forståelse af, at vi som universitetsfag og som forskere faktisk indgår som en del af teaterfeltet og dermed uanset hvad er med til at præge det. Det ligger også i den følgeforskningstradition, som Krøgholt og jeg selv har været repræsentanter for, som er beskrevet i artiklen "The Participatory Researcher" (Christensen et. al. 2016) og som Krøgholt udfolder i sin artikel i dette nummer "Dramaturgen som krumtap". Helt i tråd med Bennetts karakteristik af den kulturpolitiske forskning melder spørgsmålet om uafhængighed og muligheden for en kritisk position sig. Det bliver tydeligt i interviewene, hvor Andreasen formulerer det på denne måde:

Når forskningen får den her mere kritiske, kulturpolitiske funktion, kan den måske kritisk være med til analytisk at beskrive nogle processer og nogle forhold på en måde, der gør at de objekter, man beskriver, forandrer sig for dem der møder dem gennem forskningen. (Interview med Andreasen).

Her afspejles den splittelse, som Bennett skriver frem, men i forlængelse heraf også en ambition om at knytte det kritiske med det aktivistiske. Også Krøgholt påpeger behovet for ikke at indtage den ukritiske 'advocacy'-position, der også genfindes i den kulturpolitiske forskningstradition, her beskrevet af Professor emeritus Per Mangset: "Det var ikke vår oppgave, som kritiske forskere, å være blinke lakaier for kulturpolitiske maktinteresser" (Mangset 2016, s. 13).

Udfordringen i at være "engageret forsker"⁹ er en fælles udfordring på et fag, der er kendetegnet ved et stort og bredt engagement i teaterfeltet. Det er noget af det, der også fremadrettet vil kræve en faglig refleksion. Fagets historie, dets kultur og de konkrete personer, der aktuelt er tilknyttet stedet, har skabt en position, som betyder, at forskningen indgår i et samspil med sin omverden. Her er et blik for de kulturpolitiske processer, som forskningen uundgåeligt kommer til at indgå i, afgørende for såvel forskningsintegriteten som for, hvordan forskningen kommer til at påvirke praksis.

Medialiteten

Min undersøgelse har grundlæggende bekræftet min anelse om, at fagets historie har haft en betydning for den måde, hvorpå det kulturpolitiske er kommet til at indgå i den dramaturgiske forskning på. I det kommende vil jeg se nærmere på min anden anelse, som er, at det også har noget med teatrets medialitet at gøre. Her er jeg grundlæggende ude på dybere vand, både fordi jeg breder perspektivet ud fra Dramaturgi ved Aarhus Universitet til den teatervidenskabelige forskning generelt, og fordi anelsen har en langt mere universalistisk karakter. Jeg mener, at diskussionen heraf er relevant, og jeg har især i interviewene fået et materiale, der indbyder til en fagligt funderet

---

9) Begrebet er Van de Vens (2007), der præsenterer og diskuterer det i en organisations- og samfundsvidenskabelig forskningssammenhæng.

refleksion over spørgsmålet. Når det er sagt, så har jeg ingen intentioner om at kunne give et klart, entydigt og universelt gyldigt svar på dette spørgsmål.

Det første aspekt ved teatrets medialitet, der har en betydning for, at det kulturpolitiske aspekt melder sig på banen, er, at teatret er en kollektiv kunstform, hvilket betyder, at teatret er ”fuldstændigt afhængig af organisering.” (Interview med Szatkowski, 2019). Det betyder også, at en analyse af forestillingen oplagt kobles med den måde, hvorpå organiseringen af produktionen påvirker forestillingen – eller med Szatkowskis ord:

Hvis man starter helt nede i det der teaterpraktiske, gulvnære, så inden du har stillet syv spørgsmål, så er du oppe ved teaterdirektøren og teaterloven, der skal ikke mere til for at forbinde medialiteten med det kultur- og teaterpolitiske. (Interview med Szatkowski, 2019).

Også Annelis Kuhlmann lægger i sin analyse af sammenhængen vægt på netop det, at en produktion ikke kan forstås uafhængigt af de rammer, den er produceret under. Det at forstå teatret som en kunstform, hvis produktion er betinget af en række institutionelle og materielle rammevilkår, er i øvrigt også det, der i diskussionen om kunstens autonomi, som den præsenteres af Pierre Bourdieu, har betydet, at dramaet som kunstform betragtes som mindre autonomt end andre litterære genrer.¹⁰ Ud fra den analyse, så har teatrets manglende autonomi en betydning for muligheden for en teatervidenskabelig forskning, der alene ser på teatret som autonome kunstværker.

Det andet aspekt ved teatret, der kan siges at bidrage til, at den dramaturgiske forskning er kontekstuel, er dets performative karakter, der både betyder, at værket forsvinder, og som også betyder, at værket i opførelsessituationen møder publikum. Annelis Kuhlman henviser i den sammenhæng til begrebet om ’the theatrical event’ og den tradition for en analyse, der rækker ud over forestillingen til hele opførelsessituationen.¹¹ Også Thomas Rosendal Nielsen overvejer, hvorvidt det har ”noget at gøre med teatermediets flygtighed” (Interview med Nielsen, 2019).

I den sammenhæng kan det undre, at musik som den anden, performative, kollektive kunstart tilsyneladende ikke har haft samme videnskabelige tilgang. I hvert fald karakteriserer Anja Mølle Lindelof og Charlotte Rørdam Larsen de nutidige musikinstitutioner som værende ”usynlige” i musikvidenskaben og at ”den forskning i samtidens (musik)kulturinstitutioner, der forstår sig selv som kulturpolitisk [udøves af] samfundsforskere og kun undtagelsesvis af musikforskere” (Lindelof og Larsen 2018, s. 5). Hvad der har gjort skabt opmærksomheden omkring det kulturpolitiske i den dramaturgiske forskning, er ikke blevet tilfredsstillende besvaret med min undersøgelse, men det har stimuleret nysgerrigheden. Min anelse er blevet bestyrket; det virker til, at der er noget ved teatrets medialitet, der lægger op til en teatervidenskab, der inkluderer det kontekstuelle, herunder det institutionelle og det kulturpolitiske.

Afslutning – en personlig refleksion

Med denne artikel satte jeg mig for at undersøge et spørgsmål, der har en klar personlig interesse, nemlig hvilken rolle den kulturpolitiske rolle spiller i forskningen på Dramaturgi. Jeg har helt bevidst holdt min egen forskning i baggrunden og har brugt lejligheden til at undersøge mine kollegaers forskning og deres perspektiver på spørgsmålet. Der har været tale om en undersøgelse, der har åbnet for en lang række perspektiver og skabt mulighed for personlig og kollektiv faglig refleksion.

---

10) For en analyse af teatrets autonomi se Edelman, Hansen og Van den Hoogen, 2016.

11) Se Sauter (2000) og Maanen et. al. (2004)

Det, der har slået mig mest i undersøgelsen, er, hvor meget mine kollegaer, som jeg normalt ikke ser som optagede af kulturpolitiske forskningsaspekter, har demonstreret et engagement i og en viden på området. For mig peger det på, at der er et potentiale i at udfolde lagkagemodellen som tilgang til den dramaturgiske forskning. Det peger også på et behov for at brede det kulturpolitiske aspekt ud som en tydeligt og udfoldet del af analyser, der rækker ud over den aktuelle, danske kulturpolitiske situation. Der er med andre ord nok at tage fat på i forhold til at udvikle den måde, hvorpå det kulturpolitiske indgår i den dramaturgiske forskning på.

Louise Ejgod Hansen

er lektor på Dramaturgi. Hendes primære forskningsområde er kulturpolitik, som hun kobler til bl.a. publikumsforskning. I forbindelse med en lang række eksterne samarbejder har hun gennemført evalueringer af og følgeforskning i tilknytning til bl.a. Aarhus som europæisk kulturhovedstad 2017 og Scenekunstnetværket i Region Midtjylland.

Litteratur

Ahearne, Jeremy, 2009. "Cultural policy explicit and implicit: a distinction and some uses". *International Journal of Cultural Policy*. 15:2, s. 414-153.

Andersen, Bjørn; Risum, Janne, 1971. "Om "Sandkassen": en undersøgelse om opsætningen og modtagelsen af Kent Anderssons "Sandkassen" på Gladsaxe Teater 1969/1970". u.s.: Teatersociologisk Arbejdsgruppe 1971.

Andersen, Elin; Lehmann, Niels, 1998. *Teaterlegeringer*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.

Andreasen, John, 2012. *Multiple Stages 2: on performances, analyses models & cultural politics*. Aarhus: a'jon.

Bennett, Oliver, 2004. "Review essay: The Torn Halves of Cultural Policy Research". *International Journal of Cultural Policy*, 10:2, s. 237-248.

Christensen, Dorthe Refslund; Hansen, Louise Ejgod; Krøgholt, Ida og Stage, Carsten, 2016. "The participatory researcher: developing the concept of 'accompanying research'". *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*. 19, s. 116-136.

Dahl, Kirsten, 2008. *Spot på Danmarks skjulte teaterskat – en redegørelse om professionel dansk scenekunst for børn og unge*. Nykøbing Sj: Odsherred Teaterskole/Scenekunstens udviklingscenter, BørneTeaterSammenslutningen og Aarhus Universitet.

Dahl, Kirsten, 2014. *Gestus: en nøgle til betydningsdannelse og poetik i poetisk teater*. Aarhus: Institut for Æstetik og Kommunikation.

Dansk Teater, 2018. *Anbefalinger til justeringer af folkeskolereformen*. <https://www.danskteater.org/anbefalinger-til-justeringer-af-folkeskolereform/> (tilgået 29/5 2019)

Edelman, Josh; Hansen, Louise Ejgod; Van den Hoogen, Quirijn, 2016. *The Problem of Theatrical Autonomy: Analysing theatre as a social practice*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Hind, Tage, 1962. *Dramaturgiske studier*. København: Gyldendal.

Hansen, Louise Ejgod, 2011. *Hvad er publikumsudvikling?* Rapport nr. 1. Randers: Scenekunstnetværket. Region Midtjylland.

- Lindelof, Anja Mølle; Larsen, Charlotte Rørdam, 2018. "De usynlige institutioner – fraværet af nutidige institutioner i dansk musikvidenskab". *Danish Musicology Online* (særnummer), s. 3-12.
- Langsted, Jørn (red.), 2010. *Spændvidder: om kunst og kulturpolitik*. Aarhus: Klim.
- Langsted, Jørn, 1988. "En moderne teaterforskning". *Aktuelle teaterproblemer*, nr. 20, Århus: Institut for Dramaturgi.
- Ludvigsen, Christian, 1997. *Det begyndte med Beckett – min egen teaterhistorie*. Aarhus: Institut for Dramaturgi.
- Mangset, Per, 2016. "On the Streets of San Francisco". *Nordisk Tidsskrift for Informationsvidenskab og Kulturformidling*, 5:2, s. 11-16.
- Risum, Janne, 2010. *The Mei Lanfang effect*. Aarhus: Afdeling for Dramaturgi.
- Sandvik, Kjetil, 2003. *Devising multimedia: teater som analyse- og designredskab for interaktive multimediefortællinger*. Aarhus: Institut for Æstetiske Fag.
- Sauter, Willmar, 2000. *The Theatrical Event: Dynamics of performance and perception*. Iowa City: University of Iowa Press.
- Szatkowski, Janek (red.), 2005. *Kunst og kvalitet: et festskrift til Jørn Langsted*. Aarhus: Klim.
- Thygesen, Mads, 2008. *Dialogue / End of dialogue. Udsigelse i ny europæisk dramatik*. Aarhus: Institut for Æstetiske Fag, Aarhus Universitet.
- Van de Ven, Andrew, 2007. *Engaged Scholarship. A guide for organizational and social research*. Oxford: Oxford University Press.
- Van Maanen, Hans et. al., 2004. *Theatrical Events: Borders – Dynamics – Frames*. Kenilworth: Rodopi.
- Vedel, Karen; Nielsen, Thomas Rosendal, 2015a. "Redaktionelt forord". *Peripeti*, 23, s. 6-9.
- Vedel, Karen; Nielsen, Thomas Rosendal, 2015b. "Performanceuddannelse i Danmark? Muligheder og udfordringer". *Peripeti*, 23, s. 121-126.

Ph.d.-afhandlinger medtaget i analysen (præsenteret kronologisk):

- Lehmann, Niels, 1993. *Dekonstruktion og dramaturgi*
- Kuhlmann, Annelis, 1997. *Stanislavskijs Teaterbegreber: En kontekstuel analyse af teaterbegreber i Konstantin Stanislavskijs fire store hovedværker. Der er i analysen lagt særlig vægt på terminologi i et samspil mellem skuespillerens grundfortællinger, arbejdsbegreber og billedsprog*.
- Pedersen, Arne Katholm, 1999. *Om manuskriptets æstetik. En undersøgelse af den dramatiske tekst som et partitur i tid, rum og bevægelse – baseret på teorien om dramaskrivning*.
- Reiche, Claus, 2000. *En fjer i hatten: Teatret Møllen 1974-1999*
- Krøgholt, Ida, 2001. *Performance og Dramapædagogik – et krydsfelt*
- Sandvik, Kjetil, 2003. *Devising Multimedia: Teater som analyse- og designredskab for interaktive multimediefortællinger*
- Thygesen, Mads, 2008. *Dialogue / End of dialogue. Udsigelse i ny europæisk dramatik*.
- Heinrich, Falk, 2009. *Transiente kommunikationssystemer – en systemteoretisk læsning af den interaktive, digitale installationskunst*

Kulturpolitikens rolle i forskningen på Dramaturgi

Böhnisch, Siemke, 2010. *Feedbacksløyer i teater for svært unge tilskuere. Et bidrag til en performativ teori og analyse*

Hansen, Louise Ejgod, 2010. *Teaterkunst og teaterpolitik. En analyse af sammenhængene mellem de kulturpolitiske rammer og den kunstneriske kvalitet hos egsteatrene*

Nielsen, Thomas Rosendal, 2011. *Interaktive dramaturgier i et systemteoretisk perspektiv*

Hustvedt, Kjersti, 2013. *Kontingente iakttagelser: bidrag til en konstruktivistisk dramapædagogik*

Dahl, Kirsten, 2014. *Gestus – en nøgle til betydningsdannelse og poetik i poetisk teater.*

Interviews:

Thomas Rosendal Nielsen 10/4 2019

Ida Krøgholt 6/5 2019

Exe Christoffersen 14/5 2019

Annelis Kuhlmann 15/5 2019

John Andreasen 15/5 2019

Janek Szatkowski 15/5 2019

Mailinterview med Janne Risum besvaret 15/5 2019